

LO2 in het vmbo en de maatschappelijke stage

Bijna twee jaar geleden gaf het kabinet Balkenende IV het officiële startschot voor de maatschappelijke stage. Nu zijn volgens staatssecretaris van OCW Van Bijsterveldt-Vliegenthart al ruim 95% van de scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland aan de slag met enige vorm van de maatschappelijke stage. Ook Bij LO2 vmbo moet stage worden gelopen. Hoe kun je dat met elkaar verbinden?

Door: Dennis Witsiers

We hebben op scholen te maken met het aanbieden van maatschappelijke stages. Daarnaast is de borging in de wet van LO2 als examenvak rond. Dit betekent dat scholen zonder nadere toestemming kunnen starten of voortgaan met het aanbieden van LO2 in het vmbo, gemengde en theoretische leerweg, als keuzevak in het vrije deel. Nu rijst de vraag hoe de maatschappelijke stage een zinvolle bijdrage kan leveren aan LO2 op het vmbo. Of juist vice versa...? En wat kan de beroepsoriënterende stage hier nog in betekenen? Kortom, hoe kunnen de stages zich ten opzichte van elkaar verhouden?

Voordat ik antwoorden kan geven op bovengestelde vragen wil ik eerst het wettelijke kader van de verschillende stages in beeld brengen.

De maatschappelijke stage

De maatschappelijke stage is een stage die alle leerlingen moeten vervullen die vanaf het schooljaar 2011-2012 op het voortgezet

onderwijs komen. Deze leerlingen moeten ergens in hun schoolcarrière deze stage vervullen. Dat mag in één of verschillende leerjaren. En dat mag in één periode of verspreid over het schooljaar. In deze keuze is de school volledig vrij. De doelstelling van de maatschappelijke stage is dat leerlingen kennismaken met de samenleving en een onbetaalde bijdrage leveren aan diezelfde samenleving. In *Lichamelijke Opvoeding* 8 uit 2008 heb ik in een artikel uitgebreid aandacht besteed aan de invoering van de maatschappelijke stage. Daarin beschreef ik onder andere al dat alle leerlingen uit het voortgezet onderwijs vanaf het schooljaar 2011-2012 verplicht deze maatschappelijke stage moeten invullen. De startdatum blijft gehandhaafd, maar de uren zijn ondertussen wel wat aangepast. Voor vwo geldt nog wel het minimum uren aantal van 72 uur. Voor havo en vmbo is dat sinds september 2009 teruggeschroefd naar respectievelijk 60 en 48 uur.

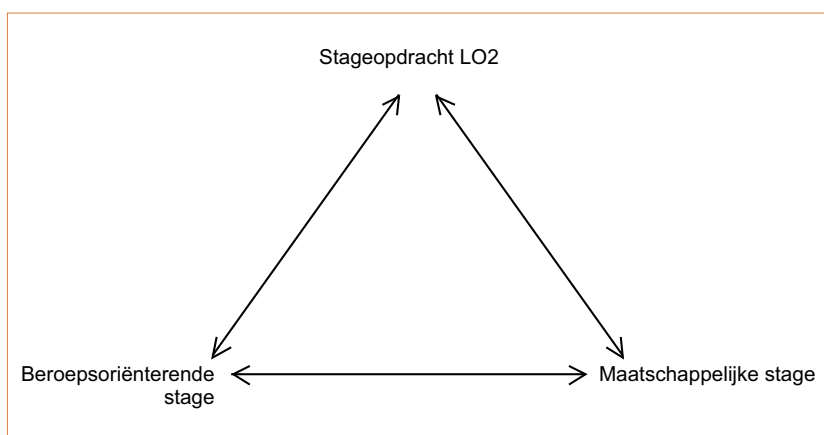
De school is geheel vrij om de maatschappelijke stage in te vullen, maar het dient wel een vast en verplicht onderdeel van het onderwijs te zijn. Ze dient ingebed te worden in het curriculum omdat het namelijk deel uit maakt van het onderwijsprogramma van scholen. Hierbij is richtinggevend wat de school, naast de algemeen geldende doelstellingen van de maatschappelijke stage, met deze stage wil bereiken. Binnen deze context is het van groot belang dat een leerling aan de slag gaat met een stage die hem of haar zinvol lijkt.

Bijna alle scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland hebben de maatschappelijke stage al op één of andere manier ingevoerd. Sommige scholen kiezen ervoor om deze stage te koppelen aan een vak of een cluster van vakken. Andere scholen plaatsen het los in het curriculum, plaatsen het bij de mentoractiviteiten of plaatsen het in een activiteitenweek. Ook hierin is de school volledig vrij. De organisatie kan binnen de school in handen liggen van een (maatschappelijke) stagecoördinator. Dit is een door de schoolleiding aangestelde docent of onderwijsassistent die verantwoordelijk

is voor de organisatie van de (maatschappelijke) stage. Deze coördinator verzorgt de plaatsing en de begeleiding van de leerlingen. Of heeft contact met stagemakelaars, externe organisaties die nauwe contacten onderhouden met stageplaatsen in de regio. Een goed handvat voor de stagecoördinator is het informatieboekje van de NISB: Maatschappelijke stage in de sport.

De stageopdracht binnen LO2

Het wettelijk kader van LO2 is sinds 2007 enigszins veranderd. Vóór deze periode bestond er een 'oud' examenprogramma met elf kerndelen. Deze kerndelen of exameneenheden werden gespecificeerd in verschillende eindtermen. In het huidige examenpro-

Figuur 1: stages binnen het vmbo

gramma van LO2 binnen het vmbo staan twaalf exameneenheden. Vanaf augustus 2007 zijn alle eindtermen (exameneenheid) geglobaliseerd. Dat wil zeggen dat er minder eindtermen per vak zijn beschreven en dat de eindtermen abstracter zijn geformuleerd. Met betrekking tot de stage staat onder exameneenheid LO2/K/12 Beroepspraktijkvorming dat de kandidaat zich kan oriënteren op beroep of vrijwilligerswerk door het vervullen van (regel)taken in het werkveld van sport en bewegen. In het 'oude' examenprogramma werd het toenmalige kerndeel 11 nog verder gespecificeerd. Hierin stond onder eindterm 7 beschreven dat de leerlingen een (stage)opdracht uitvoeren waarbij ervaring wordt opgedaan met (vrijwilligers)werkzaamheden in het werkveld bewegen en sport, waarbij verslag wordt gedaan (schriftelijk, mondeling of andere wijze) van de opgedane ervaringen in dit maatschappelijke werkveld. Dit was een handelingsopdracht.

De intentie van exameneenheid 12 van het huidige examenprogramma blijft dezelfde en zal ook door de leerling voldoende of 'naar behoren' afgesloten moeten worden. Het is dan ook niet mogelijk dat je deze beoordeling kunt compenseren met andere cijfers en is een onderdeel van je examendossier.

Het oude kerndeel (LO2/K/11) (2005)	Het nieuwe kerndeel (LO2/K/12) (2009)
LO2/K/11 Bewegen en samenleving en gezondheid De kandidaat kan 1. de verschillende betekenissen van bewegen en sport in de samenleving aangeven; 2. aangeven wat de persoonlijke en maatschappelijke waarde van sport en bewegen kan zijn; 3. deelnemen aan bewegingssituaties die zijn ingericht volgens verschillende motieven van deelnemers; 4. deelnemen aan een trainings- of oefenprogramma en door middel van eenvoudige metingen en vergelijking met gestandaardiseerde prestatieschalen de eigen fitheid aflezen; 5. bij deelname aan bewegingssituaties letten op de veiligheid van zichzelf en die van anderen (blessurepreventie). En eenvoudige regels en afspraken maken en toepassen in bewegingssituaties die blessures helpen voorkomen; 6. in voorkomende gevallen eerste hulp verlenen bij eenvoudige acute blessures (EHBSO, eerste hulp bij sport ongevallen); Stageopdracht 7. een (stage)opdracht uitvoeren waarbij ervaring wordt opgedaan met (vrijwilligers)werkzaamheden in het werkveld bewegen en sport, waarbij - verslag wordt gedaan (schriftelijk, mondeling of andere wijze) van de opgedane ervaringen in dit maatschappelijke werkveld.	LO2/K/12 Beroepspraktijkvorming 13. De kandidaat kan zich oriënteren op beroep of vrijwilligerswerk door het vervullen van (regel)taken in het werkveld van sport en bewegen.

Figuur 2: oude en nieuwe kerndelen LO2

Lesgeven aan de onderbouw

Daarnaast heb je nog het eerste kerndeel; LO1/K/1 Oriëntatie op leren en werken. Deze is in het nieuwe examenprogramma onveranderd gebleven ten opzichte van het oude programma. Dit kerndeel vraagt dat de kandidaat het belang van bewegen en sport binnen de eigen loopbaan, vrijwilligerswerk en in de maatschappij kan verwoorden.

Maar wat betekent dit nou voor de praktijk? Wat mag je van vmbo-leerlingen vragen die een stageopdracht voor LO2 dienen uit te voeren? Zij moeten een stageopdracht uitvoeren die past binnen het programma van LO2. De leerlingen kunnen bijvoorbeeld stage lopen bij hun eigen sportvereniging. Of ze kunnen assisteren op de sportdag van de onderbouw of de basisschool of een sportevenement in de buurt.

De winst zit onder andere in het feit dat de LO2-stage nu geen extra uren kost. Er staan 200 lessen voor LO2 vastgesteld. Dit is inclusief de stageopdracht. De omvang van de stage is niet vastgelegd. De meeste scholen hanteren een stagetijd tussen de tien en twintig uur. Het advies van de SLO, zoals dat omschreven is in de handleiding LO2 in het vmbo, is dat het geheel van activiteiten die buiten... (...) 40 uur beslaat.

De leerlingen dienen, in aansluiting met het eerste kerndeel, bijvoorbeeld een verslag en/of een evaluatie van de stage te schrijven. De eisen laten toe dat je deze stageopdracht mag combineren met de maatschappelijke stage. Sterker nog, de maatschappelijke stage wordt bij voorkeur gekoppeld aan een vak. Voorwaarde blijft wel dat de stage onbetaald is. Wanneer de stageopdracht gecombineerd wordt met de maatschappelijke stage is het vanzelfsprekend dat

Dennis Witsiers tijdens workshop

een deel van de organisatie van deze stage bij de docent LO komt te liggen. Natuurlijk in goed overleg met de stagecoördinator.

De beroepsoriënterende stage

Alle leerlingen in het voortgezet onderwijs krijgen les in LOB (Loopbaanoriëntatie en –begeleiding). LOB heeft als doel leerlingen na te laten denken over hun studie- en beroepskeuze. Naast de reeds genoemde stages biedt elke school ook nog de verplichte beroepsoriënterende stage aan. Dit is een stage die past binnen het LOB-traject, waarbij leerlingen stage gaan lopen in een beroepsrichting waar ze mogelijke interesses hebben. De kernvraag voor de leerling bij loopbaanoriëntatie is, hoe het werkveld aansluit bij zijn of haar eigen behoeften. Bij de maatschappelijke stage is dát niet de kernvraag. De maatschappelijke stage start bij de behoeften van een ander.

De maatschappelijke stage kent dus een ander vertrekpunt dan de beroepsoriënterende stage, LOB of een ander oriënterend programma op studie, beroep en loopbaan. Een groot aantal scholen wil echter de maatschappelijke stage combineren met bestaande stageactiviteiten of andere oriëntatieprogramma's.

Toch is het mogelijk om ook deze stages optimaal met elkaar te combineren, waarin beide kernvragen tot hun recht komen. De eigen schoolcontext en LOB-traditie vormen het uitgangspunt. Nieuwe werkvormen en reflectiestappen versterken zowel de oriëntatie op de loopbaan als de maatschappij. LOB kan een krachtig hulpmiddel zijn om de kwaliteit van de maatschappelijke stage te

vergroten en omgekeerd kan de maatschappelijke stage een leerling iets nieuws over zichzelf laten leren. De maatschappelijke stage is dan onlosmakelijk een deel van de loopbaanoriëntatie van de leerling. Leerlingen leren dan niet alleen dat ze iets voor een ander over kunnen hebben, ze leren ook iets meer over zichzelf.

‘Waar wil ik moeite voor doen?’ is een sleutelvraag in de LOB. Het is dezelfde vraag die een leerling zich stelt waar hij zijn stage gaat doen en wat hij daarmee voor die ander kan betekenen. ‘Wat past bij mij’, ‘Is dit iets voor mij’ zijn

kernvragen vóór, tijdens en na elke stage, zowel de beroepsoriënterende als de maatschappelijke stage. Zij helpen leerlingen hun zelfbeeld realistisch te maken. De waarde daarvan kan niet over-

Samen op de foto met Clémence Ross

schat worden. De snel veranderende arbeidsmarkt vraagt steeds meer flexibiliteit van de toekomstige werknemers en dan is het nodig dat zij weten wie ze zijn en wat zij in het bijzonder kunnen en willen bijdragen.

In dit licht is het dus zeer wenselijk om de beroepsoriënterende stage, de maatschappelijke stage en de stageopdracht van LO2 met elkaar te combineren voor leerlingen die verder willen in 'de sport'. Dan snijdt het mes aan drie kanten!

Paradox

En toch blijft het een paradox. Staatssecretaris Van Bijsterveldt stelt bijvoorbeeld heel nadrukkelijk dat het in het belang van de school, leerlingen en ouders en van de stagebiedende organisaties is om de maatschappelijke stages duidelijk te onderscheiden van beroepsoriënterende stages. Het grootste verschil tussen een

beroepsoriënterende en een maatschappelijke stage is dat een beroepsoriënterende in het teken staat van een toekomstig beroep. De maatschappelijke stage is per definitie vrijwilligerswerk. Een verschil met een beroepsoriënterende is soms een vergoeding.

De VO-raad blijft echter pleiten voor de mogelijkheid om beroepsoriënterende- en maatschappelijke stage in het vmbo te kunnen combineren.

In alle informatie met betrekking tot de maatschappelijke stage vind je ook juist de informatie om dit vrijwilligerswerk deel uit te laten maken van een schoolvak. Het verschil zit vaak in de interpretatie of de eigen mening van betrokkenen. Want als je je strikt aan de regels houdt zijn de stages erg goed te combineren. Kijk je louter naar de doelen van de verschillende stages moet je bekennen dat de stages een andere insteek hebben en dus afwijkend zijn. Maar gelukkig mag elke school zelf de inhoud van zijn stages bepalen mits ze voldoen aan het gestelde wettelijk kader.

Kortom, men is niet erg eenduidig over de informatieverstrekking en de stages lijken elkaar te kunnen bijten. Terwijl ik juist geweldige mogelijkheden zie om deze (verplichte) stages met elkaar te verweven met als enige doel de leerling in een zo eenvoudig mogelijke (stage)context te laten groeien in zijn of haar ontwikkeling.

Dennis Witsiers is docent aan de Fontys Sporthogeschool in Tilburg

Foto's: Dennis Witsier tenzij anders vermeld.

Correspondentie:

d.witsiers@fontys.nl